

„Na pohřebnictví je stále co zlepšovat. Snažíme se k tomu přistupovat jinak“

„Je jedno, jestli uspořádáte smuteční obřad, nebo jen doma zapálíte svíčku.

Každý potřebujeme něco jiného,“ říká o posledním rozloučení **Gabriela**

Sommerová. Spolu s bratrem Janem vede rodinnou pohřební službu, jejíž historie sahá až do roku 1870, a je tak nejstarší svého druhu u nás. Jak naše společnost na smrt nahlíží, kde všude je možné pohřeb uspořádat nebo co se dá na pohřebních službách zlepšit? O tom se dočtete v následujícím rozhovoru.

Text: Alžběta Ruschková

Foto: Jiří Pasz

Je v naší společnosti smrt stále tabu?

Ano, určitě všichni cítíme, že je to stále tabu, zároveň mám ale pocit, že se to lepší. Vnímám, že je v okolí víc iniciativ, které se snaží o smrti hovořit. Teď jsme ve fázi, že se mluví o tom, jak se o tomto tématu nemluví. Což je dobře, je to první krok. To, že se o smrti a pohřebnictví nemluví, má totiž mnoho praktických i psychologických dopadů. U těch praktických jde hlavně o to, že lidé nevědí, co mají dělat, co jak funguje, a z nedostatku informací jsou ve stresu. Psychologická stránka spočívá v tom, že se na smrt nechceme podívat, takže o ní mnozí lidé nechtějí mluvit, ať už předem, v momentě, kdy ta situace nastane, ale ani zpětně. Jenže nezpracované emoce v nás vždy nějakým

způsobem zůstanou, mohou se třeba somatizovat v těle a ovlivňovat člověka na spoustě úrovní, aniž si to uvědomuje. I když je to svým způsobem pochopitelné, protože když vám zemře někdo blízký, je to jedna z nejtěžších věcí, co můžete zažít.

S tím mám i osobní zkušenost – část mé rodiny zcela odmítá pořádat rozloučení i těm nejbližším, protože se s tou bolestí nechce konfrontovat. O smrti se u nás nikdy nemluvalo. Já za sebe naopak cítím, že mi kvůli tomu pak trvalo daleko déle ztrátu zpracovat. Z mnohých konverzací s okolím mi vyplulo, že to tak je i jinde...

Je to tak. Je zajímavé, že se to z mé zkušenosti liší i generačně: starší lidé většinou pohřeb považují za samozřejmost, zatímco lidé ve věkové kategorii mezi třeba pětáctýřiceti a šedesáti roky k nim mají někdy i velmi odmítavý postoj. A mladší lidé už si zase kladou otázky, proč se o tom nemluví, a chtějí to téma otevírat. Podle mě to kopíruje historické fáze naší společnosti, jelikož za komunismu se pohřby hodně osekaly, nedělaly se tolik v kostelech, přesunuly se do odosobněných síní. Dnes jsou oproti tomu lidé zvyklí se ptát, otevírat právě i těžká témata a dělat si věci víc po svém.

Vystudovala jste politologii, nyní jste majitelkou pohřební služby. Věděla jste vždy, že je to cesta, kterou se chcete vydat?

Lidi mají často pro mě úsměvnou představu, že když má někdo rodinnou firmu, tak je vše domluvené a ustanovené dopředu. Můj bratr Honza vždycky věděl, že firmu

přebere, já jsem si vybrala úplně jinou cestu práce v cizině. Nicméně později jsem dospěla k tomu, že mě zajímá, jak to u nás vlastně chodí. Tak jsem se asi před pěti lety vrátila a začala u nás pracovat. A najednou jsem viděla, jak pohřebnictví v České republice funguje a co by se dalo změnit nebo zlepšit. To, jak to v tomto oboru funguje, pro nás s bratrem je totiž občas docela šok. Máme proto spoustu nápadů na to, jak k tomu přistupovat jinak.

Co konkrétně vás překvapilo?

Především nastavení pohřebnictví jako takového – způsob, jakým se píše zákon a kdo na to má vliv, prosazování určitých zájmů, podplácení. V pohřebnictví stále přetrvávají i různé nekalé praktiky, některé pohřební služby obvolávají pozůstalé, jezdí hned za záchrankou, uvádějí nepravdy, aby dosáhly svého. Navíc jsou netransparentní, nezveřejňují ceny svých služeb lidem dopředu. V devadesátých letech to takto bylo naprosto běžné. Situace se sice naštěstí postupně lepší, ale kolikrát člověka překvapí, co se může dít dodnes.

V čem tedy usilujete o změnu a co přesně vlastně vaše práce obnáší?

Především se snažíme lidem říkat, že to rozloučení je tu pro ně a je jen na nich, jaké ho budou chtít udělat, aby souznělo s jejich životním nastavením. Někdo si to bude chtít udělat po svém zcela alternativně, jiná rodina bude potřebovat kostel, průvod nebo dechovku, protože to tak u nich vždy fungovalo. Snažíme se rodinám vysvětlit, že v pořádku je cokoliv, samozřejmě pokud je to v mezích zákona.

Když člověku někdo zemře, může k nám zavolat a zcela nezávazně se zeptat na vše, co potřebuje vědět. První náplní naší práce je tedy informovat. Pak k nám může přijít sjednat pohřeb. My tu s ním hovoříme, trávíme s ním tolik času, kolik každý ten konkrétní člověk potřebuje. I proto všichni zaměstnanci naší kanceláře prošli kurzem krizové intervence. Často jsme totiž právě jednou z těch prvních instancí, se kterou se po zůstalí setkají, takže s nimi probíráme, co se děje, jaké jsou možnosti, co lze dělat. Můžeme jim poskytnout potřebné kontakty, odpovědět jim na dotazy. Snažíme se tu vytvořit takové prostředí, aby každý cítil, že je vše v pořádku – brečet i nebrečet, mluvit i nemluvit, protože lidé mají různé reakce. Je potřeba, aby lidi věděli, že mohou ty emoce bez obav prožít, ale také aby si uvědomili, že v jejich životě nastala nějaká trvalá změna. To je ostatně i důvod, proč se ten pohřeb dělá. Samozřejmě u nás v kanceláři na to ale není tolik prostoru jako třeba při návštěvě psychologa, navíc je často velmi brzy a to prožívání emocí přichází až po nějakém čase. Teď budeme také spouštět konfigurátor, který umožní sjednat celý pohřeb online. Mnozí lidé se necítí na to nějak jít a něco zařízovat nebo mají zdravotní problémy. Takhle si budou moci zvolit přesně to, co potřebují a chtějí.

A nakonec chystáme pohřeb po praktické stránce. Zajišťujeme veškeré zaopatření zemřelého člověka, to znamená, že ho převezeme, upravíme, oblékneme, domluvíme místo, faráře nebo řečníka, kytky, hudbu, parte, někdy lidem píšeme i smuteční proslovy, pokud jim to pomůže. Nevěnujeme se tanatopraxi (procesy vedoucí k dočasné konzervaci těla pro vystavení v otevřené rakvi, pozn. red.), jinak se snažíme rodinám vyhovět v čemkoliv, co je legálně možné a technicky proveditelné. Často narážíme na to, že se lidé jinde dozvědí, že se něco nesmí, a přitom to není pravda, jen to třeba daná pohřební služba nedělá a není na to zvyklá.

Když se řekne pohřeb, většina z nás si asi představí rozloučení v kostele nebo krematoriu. Jaké jsou dnes možnosti? Je vůbec legálně možné udělat třeba pohřeb v přírodě?

Záleží, zda se jedná o pohřeb zemřelého v rakvi, nebo o urnu s popelem. U uložení zemřelého v rakvi má zákon mnohem specifičtější požadavky. Nicméně místo rozloučení není nijak limitované – může to být třeba doma, na zahradě, v lese, v parku... Pozůstalí pouze sami nemohou převážet tělo zesnulého, k tomu jsou tu právě pohřební služby, které ho přivezou a zase odvezou. Rakev se následně musí pohřbít

na určeném místě, tedy na hřbitově, anebo nechat zpopelnit. U rozloučení s urnou s popelem je to jiné, protože pozůstalí si ji mohou převzít sami, a tudíž si celé rozloučení i sami naplánuvat, nemusí k tomu již využívat pohřební služby – ta jim jen zajistí to zpopelnění. Popel se pak může vysypat kamkoliv, vyjma soukromých pozemků, kde je samozřejmě potřeba souhlas majitele. Lze jej vysypat do řeky, do moře či na nějaké hoře, zasadit pod strom a podobně. Mnoho lidí ale právě neví, zda se to smí, případně to chtějí dělat tajně. Tak jim vždy vysvětluji, že je to v pořádku.

S nedostatečným povědomím o tématu souvisí i to, že často nevíme, jak s někým, kdo zrovna přišel o svého blízkého, hovořit... Jak se v takové situaci nejlépe zachovat?

Právě pro tyto psychologické aspekty mě celé pohřebnictví začalo zajímat. I když to myslíme dobře, máme často naučené reakce, které nemusí pomoci. Opakujeme klíše typu „čas to zahojí“, což pozůstalému spíš ublíží, nabyde pocit, že se nemá se svou bolestí komu svěřit. Když vám někdo zemře, ve skutečnosti potřebujete být slyšet, potřebujete, aby vaše bolest byla uznaná. Tomu se říká validace.

MÍSTO ROZLOUČENÍ NENÍ NIJAK LIMITOVANÉ – MŮŽE TO BÝT TŘEBA DOMA, NA ZAHRADĚ, V LESE, V PARKU

Znamená to, že pozůstalému dávám najevo, že vnímám, co cítí, a nehodnotím, zda je to dobře či špatně. V praxi stačí onoho člověka jen poslouchat a projevit pochopení. Hlavně nic nezobecňovat, protože každý tu zkušenost vnímá a prožívá jinak a nikdo jiný neví, jak se cítí. Blízkým lidem pak můžeme nabídnout třeba i konkrétní pomoc, ale jen takovou, kterou můžeme splnit. To jim dodá pocit, že mají na koho se spolehnout a nejsou na to sami.

Jaké to je se každodenně setkávat se zármutkem ostatních? Jak se s tím vyrovnáváte?

Jak kdy, zdaleka ne všichni u nás pláčou, mnoho lidí sem přichází a působí vyrovnaně, situaci přijímají, anebo jsou naopak uzavření. A i to je v pořádku. S někým si ale povídáme v takové té realitě života, která se málokdy naskytne. Kolikrát je to hezké vyprávění, vzpomínají na zemřelého a jeho zážitky. Někdy je to hodně smutné, musela jsem se naučit se tím

nenechat ovlivňovat, stejně jako všichni mí kolegové a kolegyně. Asi to není práce pro každého. Mě osobně na tom hodně zajímá ten psychologický rozměr, záleží mi na tom, jak jako firma k lidem přistupujeme a jak se o tématu mluví ve společnosti. Snažíme se proto šířit osvětu i třeba v médiích. Cítím, že to, co děláme, má reálný dopad a že to může přispět k nějakému celospolečenskému vývoji.

Pohřebnictví je koncesovaná živnost, tzn. že ji nemůže dělat každý. Jaké podmínky je třeba splnit?

Podle zákona je třeba absolvovat kurz a pak složit zkoušky, mít praxi v oboru, chladicí a mrazicí zařízení a pohřební vůz. Nicméně v praxi získat koncesi není často až tak složité. Lidé by si tedy měli uvědomovat, že koncese není zárukou kvality. Vždy je lepší navázat osobní kontakt a zjistit, jak daná služba funguje, jaké možnosti nabízí, jak působí zaměstnanci, jestli pozůstalé do něčeho tlačí a podobně. A mohou si vybrat tu službu, která jim vyhovuje, rozhodně nejsou povinni se dohodnout s první oslovenou pohřební službou.

Pohřební služby jsou obecně vnímány jako finančně poměrně nákladná záležitost, která nezřídka dosahuje řádově desetitisíců korun. Existují třeba i nějaké varianty pro nízkopříjmové domácnosti? Jaké jsou jejich možnosti?

Tohle je velké téma a je dobře, že se o tom mluví, protože pohřeb opravdu pro spoustu lidí může být velkým zásahem do rozpočtu. Vždy je třeba zařídit, co se stane s tělem zemřelého, ať už se jedná o uložení do hrobu, nebo zpopelnění. To nelze udělat jinak než přes pohřební službu, ale existují samozřejmě dražší a levnější možnosti. Existují i určité státní příspěvky, např. pro rodiče zemřelého nezaopatřeného dítěte. Je též možné mít předem sjednané pojištění pohřbu. A pokud jsou lidé zcela bez prostředků, zodpovědnost přechází na obec, která tělo nechá zpopelnit a ostatky uložit.

Když k nám přijde někdo ve složité finanční situaci, snažíme se náklady minimalizovat a zároveň umožňujeme platit pohřeb na splátky, což je sice pro nás trochu složitější, ale chceme tu službu nabízet opravdu pokud možno všem. A potom co se samotného obřadu či rozloučení týče, tak tam si ti lidé mohou prakticky všechno zařídit sami, my můžeme zajistit pouze zaopatření a převezení těla, vše ostatní může být na nich. Hlavně vždy říkám, ať se nebojí ptát, pohřební služby jsou tu od toho, aby jim pomohly uspořádat rozloučení tak, jak ho právě oni potřebují. ■